

Na alfabetycznie ułożonej liście tytułów mini-projektów zrealizowanych przez sołeckie zespoły ten tytuł – Z talentem ku demokracji – zajmuje ostatnie miejsce. Być może oddaje on najlepiej to, co było jesienią 2013 roku jedynie założeniem projektu „Sołecka demokracja ze szwajcarską precyzją”. Projekt powiódł ku doskonaleniu demokracji 28 sołeckich zespołów z trzech województw: Małopolski, Podkarpacia i Wielkopolski. A talent? Tego z pewnością w sołectwach nie brakuje. Przejawił się nie tylko w poszukiwaniu pomysłów na uczestnictwo i współdziałanie w sołectwach, ale także podczas realizacji zaplanowanych zadań. Ale zacznijmy od początku...

W końcu 2012 roku został opracowany wniosek o dofinansowanie projektu, wiosną 2013 roku przyznano dotację, latem ukazała się publikacja „Vademecum. Poradnik wiejskiego lidera.”, jesienią 2013 roku ruszyły warsztaty, po 5 w każdej z dziewięciu lokalizacji. Krajowe Stowarzyszenie Sołtysów wkroczyło w dwudziesty rok swojej działalności z nową ofertą wspierającą sołecką demokrację.

Projekt miał pobudzić 135 lokalnych liderów do innowacyjnych działań na rzecz partycypacji obywatelskiej i współdziałania na wsi. Chodziło o poszukiwanie prostej recepty na usprawnienie demokracji sołeckiej. Projekt wpłynął także na wzrost kompetencji uczestników, którzy nie tylko zdobywali wiedzę, ale przede wszystkim rozwijali umiejętności. Wyraźnie wzrosła motywacja do animowania partycypacji i współdziałania, a niektóre osoby podjęły trud doskonalenia własnych umiejętności, na przykład zapisując się na kurs komputerowy.

Dodajmy, że projekt był adresowany do sołtysów i innych liderów na wsi – animatorów aktywności. 97 kobiet i 38 panów spotykało się co miesiąc, aby potem przystąpić do realizacji zaplanowanych zadań. Urodziły się nie tylko nowe pomysły – dwie uczestniczki powiły dzieci podczas trwania działań projektowych. Warsztaty odbywały się w różnych miejscach: w ośrodku sportu i rekreacji, w prywatnym pensjonacie, w sali należącej do wiejskiej firmy, w sali narad urzędu gminy, w gminnej bibliotece, w inkubatorze przedsiębiorczości.

Latem 2014 roku nadesłane przez uczestników raporty z realizacji zadań zostaną rozpatrzone przez komisję konkursu „Nasza wieś aktywna”, a autorzy demokratycznych innowacji zostaną nagrodzeni za swój trud podczas konferencji kończącej projekt we wrześniu.

Współorganizatorem konferencji będzie partner – Stowarzyszenie Sołtysów Województwa Podkarpackiego. W konkursie będą poddawane refleksji osiągnięcia poszczególnych zespołów sołeckich pod kątem dziesięciu kryteriów:

1. Cykliczność, powtarzalność inicjatywy (czy jest jednorazowa czy też planuje się jej powtarzanie w przyszłości).
2. Efekt masowy (ponad 10% populacji) – to kryterium dotyczy bezpośredniego udziału mieszkańców w zrealizowanym przedsięwzięciu.
3. Efekt obywatelski – chodzi o określenie, w jakiej mierze inicjatywa odnosi się do czynnego bycia obywatelem, np. korzystania z praw wyborczych, uczestnictwa w zebraniach wiejskich, wyrażania opinii w sprawach publicznych dotyczących sołectwa, edukacji obywatelskiej i innych.
4. Efekt upowszechnienia – dotyczy możliwości powielenia danego rozwiązania w innych sołectwach, czyli uniwersalnego charakteru innowacji.
5. Inkluzja (efekt społeczny) – to kryterium dotyczy osób, które mogą potrzebować szczególnej troski ze względu na swoje położenie ekonomiczne, stan zdrowia, wiek albo sytuację społeczną lub rodzinną, a dzięki podjętym działaniom ich sytuacja może ulec poprawie.
6. Innowacyjność – czyli coś, czego jeszcze w sołectwie nigdy nie było, coś nowego.
7. Kodyfikacja (kodeks itp.) – warunkiem spełnienia tego kryterium jest nadanie podjętym działaniom charakteru trwałego dokumentu (choć nie musi on być formalnie przyjęty zgodnie z wymogami prawa).
8. Udział młodego pokolenia – odnosi się do tego, w jakim stopniu w realizacji działania byli zaangażowani młodzi mieszkańcy.
9. Udział sektora gospodarczego – zaangażowanie firm i osób prowadzących działalność gospodarczą w obywatelskie inicjatywy wzmacnia wewnętrzny potencjał wiejskiej społeczności.

10. Utrwalenie w prawie miejscowym.

Na początku projektu uczestnicy dyskutowali o tym, jakie mogłyby być efekty ich pomysłów i działań. Założeniem projektów realizowanych przez zespoły z poszczególnych sołectw było kształtowanie takiego środowiska, w którym mieszkańcy chcieliby żyć. Pomysłów było wiele. Dotyczyły one takich spraw, o których raczej nie myślimy co dzień, ale które przypominamy chętnie przy okazji rocznic historycznych wydarzeń. Ćwierćwiecze, które dzieli nas od historycznych wyborów w 1989 roku, jest ku temu dobrą okazją.

O jakich sprawach myśleliśmy na początku projektu? Były wśród nich takie sprawy jak doskonalenie komunikacji, czyli tego, jak się ze sobą porozumiewamy, jak dyskutujemy o sprawach publicznych, określenie standardów prowadzenia zebrania wiejskich i sporządzania raportów dla mieszkańców. Z tym wiąże się też procedura konsultacji, czyli ustalenie, w jaki sposób mają się mieszkańcy wypowiadać w sprawach wymagających konsultacji (ustawowo wymagana jest konsultacja z mieszkańcami projektu statutu sołectwa). Ważne wydawało się wdrażanie planowania strategicznego w sołectwie i określenie kryteriów wyboru projektów do realizacji. Doskonalenie przepływu informacji w sołectwie i dbałość o wizerunek sołectwa miały służyć pobudzaniu świadomości obywatelskiej, a projektowanie ankiet i trybu badania opinii i potrzeb mieszkańców miały z kolei przyczynić się do zwiększenia przepływu informacji „od dołu”. Listę oczekiwań uzupełniało pobudzanie kreatywności, czyli zachęcanie do nowych pomysłów i inicjatyw, propagowanie dobrych praktyk oraz nagradzanie aktywności i zaangażowania mieszkańców.

Na ile udało się uwzględnić te oczekiwania w konkretnych planach i działaniach? Pora opisać pokrótce rodzaje zadań które zostały wdrożone (w niektórych przypadkach zapoczątkowane, bowiem planowana jest ich kontynuacja).

Najwięcej inicjatyw dotyczyło rozpoznania potrzeb i oczekiwań mieszkańców, poznanie ich aspiracji i dążeń. Niekiedy działania ograniczały się do opracowania sołeckich ankiet i sporządzenia raportów z wyników ankietowania oraz przedstawienia tych wyników mieszkańcom, a niekiedy posłużyły jako początek dyskusji o wizji rozwoju sołectwa, planach działań (na rok lub na kilka lat), a nawet sołeckiej strategii. W kilkunastu sołectwach (czyli blisko połowie uczestniczących w projekcie) postanowiono zająć się dziećmi i młodzieżą. Rozpoznanie ich potrzeb i punktów widzenia, a także praktyczne zaproszenie ich do demokracji poprzez uczestnictwo w zebraniach wiejskich bądź dyskusjach z radą sołecką – to przykładowe działania. W jednym z sołectw postanowiono urządzić z myślą o młodych

mieszkańcach giełdę talentów, w innym – powstała „Księga talentów”, w której rejestruje się rozmaite talenty mieszkańców wsi. W planach są występy teatru, kabaretu o tematyce związanej z młodzieżowym punktem widzenia na sprawy sołectwa. Ogłoszono konkurs na logo sołectwa. Po dyskusji postanowiono opracować propozycje zmian do statutu sołectwa, są także przygotowywane dokumenty wprowadzające standardy prowadzenia zebrania wiejskiego. Opracowano oryginalne wzory zawiadomień o zebraniu wiejskim, zachęcające do udziału różne środowiska: dzieci, młodzież, całe rodziny. Tu warto przypomnieć, że udział w zebraniu wiejskim przysługuje wszystkim stałym mieszkańcom sołectwa, a ograniczenie wiekowe dotyczy jedynie udziału w głosowaniu, czyli podejmowaniu uchwał zebrania wiejskiego. Postanowiono uruchomić sołeckie strony internetowe, ruszają inicjatywy związane z większą dbałością mieszkańców o wspólne dobro publiczne (na przykład urządzone szlaki przebiegające przez wieś).

Można w skrócie określić, że podjęte działania dotyczą kilkunastu ważnych spraw:

- dbałość o dobro publiczne,
- komunikacja, dialog i porozumienie,
- konsekwencja i spójność działań,
- nastawienie na działania,
- odpowiedzialność za wieś,
- partnerstwo i współpraca,
- poczucie wspólnoty,

- przywództwo,
- relacje między mieszkańcami,
- strategia rozwoju wsi (sołectwa),
- troska o dzieci i młodzież,
- nawyk wdzięczności i nagradzania,
- jakość działania sołectkiej wspólnoty,
- wspólna wizja wsi (sołectwa),
- zaangażowanie i aktywność społeczna
- zainteresowanie sprawami dzieci i młodzieży.

A oto wybrane szczegóły projektów:

- zaprojektowanie i przygotowanie ulotki zachęcającej młodzież do wspólnego dialogu;
- opracowanie informacji o zebraniu wiejskim dotyczącym relacji między sołtysem a młodzieżą;

- przeprowadzenie z młodzieżą dyskusji na zebraniu wiejskim;
- zorganizowanie występów kabaretu z udziałem młodzieży poruszającego sprawy sołectwa;
- zorganizowanie konkursu piosenki na temat sołeckiej demokracji;
- przeprowadzenie badań ankietowych młodzieży;
- przeprowadzenie otwartej dyskusji dotyczącej potrzeb młodzieży oraz wskazanie możliwości ich realizacji;
- uruchomienie strony internetowej sołectwa;
- przeprowadzenie giełdy talentów;
- spisanie wizji sołectwa na podstawie badań ankietowych dla trzech grup (dzieci, młodzież, dorośli);
- przygotowanie informacji dotyczącej sołectwa i demokracji w wersji elektronicznej i drukowanej;
- uporządkowanie zarządzania rozwojem wsi oraz aktywnością i społeczną energią mieszkańców, opracowanie strategii rozwoju sołectwa;

- ustalenie hierarchii problemów/ potrzeb, wybranie wiodącego celu, sporządzenie planu działania według zgłoszonych potrzeb mieszkańców;
- opracowanie recepty na lepsze porozumienie między organizacjami w sołectwie, opracowanie wizji i planu działania w formie „księgi porozumienia”;
- sporządzenie „księgi marzeń”, w której młodzież spíše swoje propozycje i swoją wizję przyszłości sołectwa i własnego rozwoju;
- przedstawienie przez młodzież spektaklu „Wymarzony świat”;
- inwentaryzacja talentów – sporządzenie „księgi talentów i umiejętności”;
- przeprowadzenie badań ankietowych, opracowanie raportu z rekomendacjami i planu działań na 1 rok;
- opracowanie wizji rozwoju sołectwa w oparciu o dwie ankiety i sporządzenie raportu z rekomendacjami;
- dostarczenie lepszej informacji i poprawa komunikacji wśród mieszkańców;
- opracowanie zasad działania sołectwa w formie „kodeksu”;
- poprawa współpracy opartej na wartościach i dobrych relacjach, powołanie zespołu zadaniowego i uzgodnienie elementów wspólnych planów na przyszłość, zamieszczenie propozycji na stronie internetowej sołectwa;

- przeprowadzenie badania ankietowego i opracowania planu działań dot. potrzeb młodzieży na 3-5 lat;
- przygotowanie specjalnych wzorów zaproszeń na zebranie wiejskie adresowanych do całej rodziny, dostarczenie zaproszeń na zebranie wiejskie indywidualnie do każdej rodziny;
- rozpoznanie potrzeb i opinii mieszkańców w sprawach dot. wsi, wybranie najważniejszych celów rozwoju wsi, przeprowadzenie badań ankietowych, ustalenie najważniejszych zadań, poinformowanie o wynikach ankiety, uzgodnienie celów i wizji rozwoju wsi, utworzenie zespołów zadaniowych.
- zwiększenie zainteresowania mieszkańców i ich zaangażowania w sprawy wsi, przeprowadzenie badań ankietowych, przedstawienie wyników na zebraniu wiejskim, sformułowanie wniosków dotyczących przyszłości;
- doskonalenie przepływu informacji między radą sołecką a mieszkańcami wsi, zamontowanie tablic, wydrukowanie informatora i umieszczenie informatora na tablicach, powołanie zespołu do cyklicznego publikowania informacji;
- udoskonalenie sposób powiadamiania o zebraniach wiejskich, opracowanie zaproszeń i ramowego porządku zebrania wiejskiego;
- usprawnienie procesu przebiegu informacji w sołectwie, opracowanie zasad obiegu dokumentów w sołectwie, opracowanie informacji o pracy sołtysa i rady sołeckiej, zorganizowanie konkursu na logo sołectwa, opracowanie pytań do kwestionariusza kontaktowego i montaż skrzynek na kwestionariusze, budowa strony internetowej wraz z e-kwestionariuszem;
- opracowanie zaproszenia na zebranie wiejskie dla młodzieży, opracowanie projektu zmian w statucie sołectwa, wypracowanie materiałów do aktualizacji strategii odnowy wsi;

- rozpoznanie potrzeb kobiet, przeprowadzenie badań ankietowych wśród kobiet, opracowanie raportu, a następnie planu działań odzwierciedlającego rozpoznane potrzeby i ambicje kobiet.

Uczestnicy wykazali się zapałem, pomysłowością i determinacją. Sołecka demokracja wychodzi z projektu z nowymi doświadczeniami, oryginalnymi receptami. Kto wie, może staną się inspiracją dla demokracji szwajcarskiej?

Bohdan Kamiński